

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1283069/6

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יוסף יגודה – אב"ד, הרב סיני לוי, הרב יעקב שרעבי

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד חיים שכטר)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אבי אמר)

הנדון: הסכם ממון שנחתם ובוטל בפני נוטריון; העברת רישום דירה מבעלות בלעדית לבעלות משותפת

פסק דין

פסק דין זה מתייחס למחלוקת בנוגע לתוקפו של הסכם הגירושין, ולאופן חלוקת תמורת הדירה הרשומה על שם שני הצדדים.

אין חולק כי טרם הנישואין, חתמו הצדדים על הסכם ממון שעיקרו מורה על הפרדה רכושית בנכסים מסוימים ובחילופיהם. ההסכם אושר על ידי נוטריון, עו"ד חגי תלמי.

אין חולק כי בשנת 2012 חתמו הצדדים על הסכם לביטול תוקפו של הסכם הממון, בפני הנוטריון עו"ד חגי תלמי עצמו.

אין חולק כי הצדדים גרו במשך השנים בשתי דירות. הדירה הראשונה ברחוב ח' אשר הייתה רשומה בעת הנישואין על שם האיש בלבד. דירה זו נמכרה, ומתמורתה ובאמצעות סכום נוסף, נרכשה הדירה השנייה, ברחוב ו', שהייתה רשומה על שם שני הצדדים בחלקים שווים.

למעשה חלוקים הצדדים, האם את תמורת הדירה הרשומה בחלקים שווים, יש לחלוק בחלקים שווים כטענת האישה, או שיש לחלוק בהתאם להשקעה של כל אחד מן הצדדים, בהתאם להוראות הסכם הממון המקורי – כך לטענת האיש. לפיכך, לטענת האיש יש להשיב לו מתוך תמורת הדירה הנוכחית סך של 1,180,000 ש"ח, כספי תמורת הדירה אשר שמשו את הצדדים לצורך רכישת הבית ברחוב ו', ואת השאר יש לחלוק בשווה.

תמצית טענת האיש

ואלו תמצית הטענות של האיש:

1. אין תוקף להסכם השני, לביטול הסכם הממון הראשון, וזאת לאור הוראות חוק יחסי ממון, הדורש שהסכם ממון שנערך במהלך הנישואין, יאושר בפני ערכאה משפטית.
2. עריכת ההסכם לביטול ההסכם, שכאמור אינו בר תוקף, נבעה מלחץ של האישה שאם לא יבטלו את ההסכם היא תתגרש. היא העלילה על האיש עלילות שווא. האיש תומך טענתו בבדיקת פוליגרף בנושאים שהיו אז במחלוקת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

3. בדיון טען האיש כי ידע שהסכם אינו בר תוקף כל עוד לא אושר על ידי בית המשפט, ולפיכך לא קידם את אישורו בבית המשפט.
4. מביא אסמכתאות מפסקי דין שונים, לכך שיש לעמוד בדווקנות על הצורך באישור ערכאה שיפוטית.

בסיכומיו, בפתיחה, ובסעד שבסיום הסיכומים, מתייחס האיש גם לתמורת העסק. אך נושא זה לא עלה באופן מפורט, ולפיכך החלטה זו לא תתייחס לנושא זה.

תמצית טענות האישה

ואלו תמצית הטענות של האישה:

1. למרות העיקרון הכללי לפיו אין תוקף להסכם ממון שבין צדדים במהלך הנישואין בלא אישור בית המשפט, ישנם חריגים לכלל.
2. אמנם יש גישות שונות מבחינה משפטית – הגישה הפורמאליסטית קובעת שאין כל תוקף להסכם שלא אושר על ידי ערכאה שיפוטית. אך הגישה הערכית קובעת כחריג לכלל שיש לראות הסכם כזה כתקף מכוח חוק החוזים, או מכוח טענת השתק.
3. ישנם שני פרמטרים עיקריים להחלת הסכם שלא אושר – האחד האם הצדדים מתנהגים על פי הכללים הכתובים בהסכם החדש, והשני משך הזמן בו נהגו לפי ההסכם החדש.
4. בענייננו הצדדים ממשו את ההסכם החדש, דהיינו, את ביטול ההסכם הראשון בכך שהעבירו את מחצית הדירה הראשונה על שם האישה. ההעברה נעשתה על ידי הנוטריון בפניו חתמו על ההסכם הראשון וגם על הסכם הביטול.
5. העברת הבעלות של מחצית הדירה הראשונה לאישה התרחשה בתאריך 18.3.2013, לאחר כארבע שנים רכשו הצדדים את הדירה השנייה, שגם היא רשומה על שם שני הצדדים.
6. נמצא שהצדדים ממשו את הסכם הביטול, ונהגו כך תקופה ארוכה. הדבר מוכיח על גמירות דעת מלאה.

דיון והכרעה

הסכם ממון לפני הנישואין ובמהלך הנישואין

עיון בלשון בחוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973, מלמד כי יש הבדל בין כריתת הסכם ממון לפני הנישואין לבין כריתתו במהלך הנישואין, וזה לשון סעיף 2. לחוק:

2. (א) הסכם ממון טעון אישור בית המשפט לענייני משפחה (להלן – בית המשפט) או בית הדין הדתי שלו סמכות השיפוט בענייני נישואין וגירושין של בני הזוג (להלן – בית הדין), וכן טעון שינוי של הסכם כזה אישור כאמור.
- (ב) האישור לא יינתן אלא לאחר שנוכח בית המשפט או בית הדין, שבני הזוג עשו את ההסכם או את השינוי בהסכמה חפשית ובהבנם את משמעותו ואת תוצאותיו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(ג) בהסכם ממון שנכרת לפני הנישואין או בשעת עריכתם, יכול אימות רושם הנישואין לבוא במקום אישור בית המשפט או בית הדין.

(1ג) הסכם ממון שנכרת לפני הנישואין יכול שיאומת בידי נוטריון לפי חוק הנוטריונים, תשל"ו-1976, ובלבד שהנוטריון נוכח שבני הזוג הניצבים בפניו עשו את ההסכם בהסכמה חופשית ובהבינם את משמעותו ותוצאותיו.

המחוקק קבע כי הסכם ממון צריך אישור של בית משפט לענייני משפחה או בית דין רבני, אולם בהסכם שנכרת לפני הנישואין די לו שיאומת בפני רושם הנישואין או נוטריון.

נמצא אם כן בענייננו, שההסכם הראשון להפרדה רכושית, אשר נעשה טרם הנישואין אכן אושר כדין, בהתאם לסעיף קטן (1ג). לעומת זאת, ההסכם השני שנערך במהלך הנישואין ותוכנו ביטול ההסכם הראשון וקביעת כללים אחרים, צריך היה להיעשות דווקא בפני ערכאה שיפוטית, כמפורט בסעיף (א), ולפי דברי הצדדים אף הסכם זה נערך בפני נוטריון.

אלא, שלטענת האישה לעיתים בתי הדין ובתי המשפט נתנו תוקף מחייב אף להסכמים שלא אושרו בערכאה משפטית מתאימה, בהתאם לעקרונות הנזכרים בסיכומיה לעיל.

לאחר העיון סבור בית הדין כי לאחר בחינת תוכנו של ההסכם הראשון, והפעולות שבוצעו על ידי הצדדים בעניין, ניתן להכריע במחלוקת שבין הצדדים אף מבלי להכריע בדבר כשרותו ותוקפו של ההסכם השני.

תוכנו של הסכם הממון

נעייין תחילה בלשון ההסכם הראשון. בפרק המבוא להסכם הממון הצהירו הצדדים כדלהלן:

והואיל: והבעל הינו הבעלים של זכויות החכירה המהוונות בדירה ברחוב ח' הידועה כגוש [...] חלק מחלקה [...] (להלן הדירה).

והואיל: והדירה נרכשה ע"י הבעל לפני הנישואין באמצאות כספים אישיים שלו.

[...]

בסעיפים 1, ו 2 להסכם נקבע כי הדירה בבעלות האישה, למרות מגורי שני הצדדים בה:

1. המבוא להסכם זה מהווה חלק בלתי נפרד ממנו.

2. א. מוסכם על הצדדים כי למרות מגורי הצדדים בדירה, אין ולא תהיה לאשה כל זכות בדירה והדירה שייכת במלואה לבעל.

סעיף 4 להסכם הממון קובע כי אם תימכר דירה זו ותירכש דירה אחרת, הזכויות של הצדדים בנכס החדש יהיו בהתאם להשקעה בבית ממקורות שאינם ברי איזון, אף אם ירשם הנכס על שם שני הצדדים בחלקים שווים, וזה לשון הסעיף המדובר:

4. מוסכם על הצדדים כי במידה והדירה תימכר ובמקומה תירכש דירה אחרת, הזכויות בדירה זאת (האחרת) יירשמו בהתאם להשקעה בפועל של כל צד בה, בהתחשב בכספי מכירת הדירה ובכספים האחרים אשר יושקעו, ומוסכם כי, בכל מקרה, גם אם יירשמו הזכויות בדירה האחרת בחלקים שווים, מכל סיבה שהיא, הרי הבעלות בפועל בזכויות אלו תהיה בהתאם להשקעה היחסית בפועל של כל צד בדירה זאת.

טוען הבעל שכיוון שהדירה הראשונה על פי סעיף 2 א' להסכם היא של הבעל בלבד ואין לאישה כל זכות בדירה, הרי לאחר שנמכרה הדירה ברחוב ח' ומתמורתה נקנתה הדירה ברחוב ו',

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרי לפי סעיף 4 להסכם יש להחשיב את תמורתה כהשקעה של הבעל בלבד, ומשכך אין לחלוק את תמורת דירת המגורים שברחוב ו' בחלקים שווים, אלא לפי ההשקעה.

לדעת הבעל המחלוקת בין הצדדים היא האם אכן הסכם זה בתוקף או לא, אך ככל שנכריע שיש תוקף להסכם הראשון, הרי הוא זכאי על פי הסכם זה לחלק גדול יותר בדירה ברחוב ו'.

אנו סבורים, שמדובר בפרשנות לא נכונה של ההסכם, ולהלן נבאר את הדברים.

העברת הדירה לבעלות משותפת

האישה טוענת שיש לקיים את ההסכם השני הואיל והצדדים התנהגו על פי הסכם זה. לדבריה, אחד הצעדים המראים כי הצדדים התנהגו לפי ההסכם השני הוא העברת רישום הבית הראשון שברחוב ח' לבעלות משותפת שלה ושל הבעל, במקום הבעלות הבלעדית שהייתה לבעל לפני כן.

בדיון טען האיש, כך לפי ההחלטה שלאחר הדיון, שהדירה הראשונה ברחוב ח', נרשמה על שם שני הצדדים רק בשנת 2017, כדי להעביר את הבעלות ממנה. עובדתית, טענה זו אינה נכונה.

סמוך לחתימה על ביטול ההסכם, בשנת 2012, האיש חתם על יפוי כוח בלתי חוזר, לאחר מכן והדירה ברחוב ח' נרשמה על שם האישה. הוצגו על ידי האיש והאישה המסמכים של ההסתלקות של האיש, שתאריך החתימה בהם 18/3/2013. כמו כן, מסמכים מרשות המיסים, מהם עולה שהעסקה דווחה לרשויות המס, לצורך פטור ממס, במהלך שנת 2013. וכן מסמך 'כתב העברת זכות חכירה שאינה רשומה' מרשות מקרקעי ישראל, משנת 2014.

המשמעות של העברת הבעלות

יש לבחון את המשמעות של העברת הבעלות של הדירה הראשונה לבעלות משותפת לאור האמור בהסכם הראשון. האישה טוענת שהעברה זו יכולה להוכיח את בטלות ההסכם הראשון וכניסה לתוקף של ההסכם השני שבא במקומו.

לדעת בית הדין קביעת המשמעות המשפטית של העברת הבעלות יכולה להכריע את המחלוקת שבין הצדדים אף מבלי להיכנס לשאלה אם יש תוקף להסכם השני. ונבאר את דברים.

הסכם הממון נועד בחלקו לפחות, להגן על הזכויות הממוניות של הבעל, שנכנס למערכת הנישואין כשבבעלותו דירה, וההגנה היא הן על זכויותיו בדירה שבבעלותו, וכהסכם צופה פני עתיד – אף על הזכויות הממוניות בדירה שירכשו הצדדים חלף הדירה הראשונה.

מלשון סעיף 2 א' להסכם [...] כי למרות מגורי הצדדים בדירה, אין ולא תהיה לאשה כל זכות בדירה והדירה שייכת במלואה לבעל" אנו למדים, כי בדירה הראשונה ברחוב ח' ההסכם מגן על הבעלות הבלעדית של הבעל בדירה, ולא תשמע טענה של שיתוף ספציפי בדירה זו, אף לאחר שנים ארוכות של מגורים משותפים בדירה.

בסעיף 4 להסכם לגבי דירה חלופית, הסכם הממון הגן על הבעל, כך שאם ברכישת הדירה החלופית יושעו כספי תמורת הדירה הראשונה, ובכך הוא ישקיע סכום גבוה יותר מהאישה, הרי שעל אף שהדירה החדשה תהיה רשומה על שם הבעל והאישה בחלקים שווים, הרי כל צד יהיה בעלים על הדירה בחלק היחסי של השקעתו בדירה זו. הגנה זו מתייחסת למציאות נהוגה, בה צדדים מבקשים לעבור דירה, מהדירה שאינה ברת איזון לדירה אחרת, יקרה ממנה. במקרה כזה, הם נדרשים ליטול משכנתא, ומאחר ששני הצדדים, הן האיש והן האישה הם הלווים, הם נדרשים לרשום את הדירה בבעלות משותפת של שניהם, ובפרט שבלאו הכי גם האישה היא בעלים על

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

החלק הנוסף בדירה, שמעבר לשווי ההשקעה המקורית שאינה ברת איזון. לכן, פעמים רבות במצב זה רושמים את הדירה בחלקים שווים (למרות ההשקעה השונה). כנגד רישום זה קובע הסעיף שהחלוקה לא תהיה בשווה אלא בהתאם להשקעה.

כאמור, לעניין הדירה הראשונה הסכם הממון נועד רק להגן כנגד טענה של שיתוף ספציפי בדירת המגורים, אך אינו מתייחס למציאות של רישום הדירה הראשונה על שם האישה, וממילא גם אינו נותן הגנה למקרה כזה. לכן, אם הבעל מעביר את הבעלות על הדירה הראשונה לבעלות משותפת שלו ושל אשתו, כפי שאכן נעשה, הרי הרישום משקף את המציאות האמיתית, וברישום זה נתן הבעל לאישה במתנה מחצית מהבעלות על הדירה.

נמצא אם כן שבשעה שהעביר הבעל לאישה מחצית מהזכויות על הבית ברחוב ח', ולאחר מכן מכרו הצדדים בית זה וקנו בתמורתו ובאמצעות כספים משותפים בית ברחוב ו', הרי הבית ברחוב ו' גם הוא בבעלות משותפת של הצדדים בחלקים שווים, אף לפי סעיף 4 להסכם, שהרי ההשקעה בקניית הדירה החדשה הייתה בחלקים שווים.

העברת בעלות בנכס מסוים – אינה הסכם ממון

היה מקום לטעון שלמרות שאין התייחסות בהסכם להעברת מחצית הזכויות בדירה הראשונה לאשה, לכאורה, גם העברת הזכויות לאשה הרי היא כהסכם ממון שלא אושר על ידי בית המשפט ולכן אין תוקף להעברה זו. כפי שנבהיר להלן, העברת הזכויות אינה הסכם ממון הדורש את תנאי חוק יחסי ממון, לאישור על ידי ערכאה משפטית.

כאמור, האיש העביר בפועל מחצית מן הבעלות בדירה על שם האישה. כפי שנבהיר להלן, אמנם התחייבות להעברת בעלות בנכס, היא "הסכם", וניתן לדון בתוקף התחייבות זו על פי העקרונות בתוקף הסכם ממון שאושר בבית הדין או לא קיבל אישור כזה. אך העברת בעלות בנכס אינה "הסכם ממון" הדורש אישור בית משפט, אלא מעשה משפטי גמור שלא נדרש לגביו אישור של ערכאה שיפוטית.

בפסיקה האזרחית נקבע, שלא כל הסכם שבין בני זוג, הוא הסכם ממון. כך בע"א 169/83 (יונה (שרעבי) שי נ' ששון (שרעבי) שי, פ"ד לט(3) 776), קבעו כבוד השופטת מ' בן-פורת וכבוד השופטים ש' לוינ' וש' נתניהו כדלקמן:

גם לפי השקפתי אין לראות ב"הסכם ממון" את חזות הכול מבחינת יחסי הממון בין בני-זוג, ויש להבדיל הברדל היטב בין "הסכם ממון" - או בהעדרו, המלא או החלקי, בין הפרק השני של החוק המהווה אז את "הסכם הממון" - לבין הסכם רגיל או הענקת מתנה (ההדגשה אינה במקור) או עסקה אחרת בין בני הזוג במהלך חיי הנישואין לפי הדין הכללי.

בהמשך פסק דין, מובעות שתי דעות לגבי מהותו של הסכם ממון הדורש אישור בית המשפט. האחת היא הבחנה בהיקף תחולתו של ההסכם, האם הוא הסכם ממון כולל המתייחס לכלל המערכת הרכושית, או הסכם המתייחס לנכס מסוים (ואז אינו הסכם ממון, והוא תקף אף ללא אישור בית המשפט). עמדתה של השופטת פורת היא שהבחנה העיקרית היא, האם ההסכם הוא צופה פני עתיד, גירושין או אלמנות, ואז הוא הסכם ממון, או שהוא אינו הסכם עתידי, או אף אם הוא עתידי, אך אינו מתייחס לפירוק התא המשפחתי, ואז אינו הסכם ממון.

נציין אומנם, שבאותו פסק דין, נפסק שהתחייבות להעברת בעלות בנכס מסוים היא הסכם ממון. זאת כיוון שאומצה הגישה השנייה, ובשל העובדה שבאותו הסכם מסוים, יש התייחסות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פרטנית לאופן חלוקת הנכס בעתיד עם הגירושין או פטירת הצדדים. אשר על כן נקבע כי מדובר בהסכם ממון.

ההיגיון בהבחנות האלו, היא שדרישת המחוקק לאישור ערכאה שיפוטית, דרישה שהיא חריגה בתחום החוזים, תחומה לאותם מצבים בהם מדובר בהסכם בעל היקף רחב, או צופה פני עתיד. כלומר, למרות החשש של השפעות במהלך חיי הנישואין המחוקק דרש אישור ערכאה שיפוטית רק כאשר בהסכם יש גם מורכבות מבחינת תוכן ההסכמה ומבחינת הזיקה לאפשרות הפירוד.

סימן לדבר, ממקורותינו. על פי דין תורה, יש קושי בהתחייבות שהיא אסמכתא, דהיינו התחייבות עתידית שיש בה מרכיבי ספק. למרות זאת, ניתן להתחייב בחיוב כזה על ידי קניין בפני בית דין חשוב. העמידה בפני בית הדין מגדילה את הוודאות לגמירות הדעת (ראו שו"ע חו"מ סימן רז, ובסעיף טו בעניין בית דין חשוב).

בנדון דידן, אכן בשלב ראשון חתמו הצדדים על הסכם של ביטול הסכם הממון. איננו דנים כעת בהסכם זה. לאחר מכן, חתם האיש על יפוי כוח בלתי חוזר להעברת הבעלות על הדירה הראשונה.

בסופו של דבר העביר האיש חלק מרכושו במתנה, ללא תמורה. אם כן, אין מדובר כאן ב"הסכם ממון" כהגדרתו בחוק יחסי ממון, אלא בהעברת בעלות בנכס, מעשה משפטי גמור, שלאחריו אין צורך כלל בהסכם שקדם לו, או באישור ערכאה שיפוטית למעשה זה. אף אילו היה מדובר בהסכם, ההסכם אינו צופה פני עתיד, אלא נועד לביצוע מיידי. כמו כן, העברת בעלות בחלק האישה בנכס ספציפי, אינה מסדירה את כלל יחסי הצדדים, ועל פי העקרונות בפסק הדין הנ"ל, אין הסכם כזה מצריך אישור של ערכאה שיפוטית.

האם הסכם הממון בטל

בהחלטה זו אין אנו קובעים מסמרות בשאלה האם הסכם הממון השני תקף, ומבטל את ההסכם הראשון, או שההסכם הראשון עדיין בתוקף. השלכה לשאלה זו היא האם תנאים אחרים שבהסכם תקפים או אינם תקפים.

אם יידרש בית הדין לשאלה זו, יש לבחון את ביטול ההסכם לאור הנסיבות הספציפיות שטרם נבחנו בהכרעה זו.

יצוין, כי אף אם ההסכם המקורי בתוקפו, כספים שהוטמנו בתשלומים השוטפים של המשפחה, הרי הם כספי שני בני הזוג.

סיכום והכרעה

העברת מחצית הזכויות לאשה בדירה ברחוב ח', אינה הסכם ממון, אינה סותרת את האמור בהסכם הממון, והסכם הממון לא התייחס למציאות זו.

נמצא אם כן, שהדירה ברחוב ח' שהייתה בבעלות בלעדית של הבעל, הועברה מרצונו לבעלות משותפת בחלקים שווים של שני הצדדים. אין במעשה זה, כל סתירה להסכם הממון שנחתם בין הצדדים, וזאת לאחר שהאיש עשה מעשה ונתן מתנה לאשתו. לפיכך, אף הדירה ברחוב ו' שנרכשה מתמורה שהתקבלה ממכירת הדירה ברחוב ח', נרכשה במשאבים משותפים של שני בני הזוג, ולכן יש לחלוק את תמורתה בחלקים שווים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יובהר כאמור, כי איננו קובעים בפסק דין זה, האם הסכם הממון הראשוני בטל בכל היבטיו או לא. אנו רק קובעים כי הדירה ברחוב ו', לא נרכשה במשאבים שיש לייחס את רובם לאיש, אלא במשאבים משותפים של שני בני הזוג.

לאור כל האמור לעיל קובע בית הדין כדלהלן:

א. מחצית הדירה ברחוב ח' הועברה על ידי האיש לבעלות משותפת לו ולאישה והעברה זו תקפה, ולכן הדירה ברחוב ו' שנרכשה מתמורת הדירה ברחוב ח' נרכשה במשאבים משותפים.

ב. לפיכך, יש לחלוק את סכום הכסף שהתקבל תמורת הדירה ברחוב ו', בחלקים שווים.

ג. אין בפסק דין זה הכרעה בדבר שאלת ביטולו של ההסכם כולו.

ניתן לפרסם בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום י"ד בכסלו התשפ"ב (18/11/2021).

הרב יעקב שרעבי

הרב סיני לוי

הרב יוסף יגודה – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה